

A GYAPJAS ŐSZIRÓZSA

A gyapjas őszirózsa (*Aster oleifolius*) nemzetségének talán legkevésbé látványos, ám annál nevezetesebb képviselője. Euráziában élő, kontinentális elterjedésű növényfaj, amely Nyugat-Szibériától a Balkán-félsziget keleti feléig és a Kárpát-medencéig fordul elő. Hazánkban járságbeli előfordulásaira évszázados adatok utalnak, onnan – élőhelyének művelésbe vonása miatt – minden bizonnyal rég kiveszett. Manapság csak a Zempléni-hegység déli részén, a *Hegyalján* található meg. Ott a hegylábi löszlejtőkön, a filoxérajárvány következtében mintegy száz éve kipusztult szőlők helyén létrejött *másodlagos sztyeppréteken* él. Megmaradt élőhelyén szerencsére meglehetősen nagy egyedszámban tenyészik.

A gyapjas őszirózsa körülbelül 1 centiméteres sárga fészekvirágzatából – a nemzetség fajainak többségétől eltérően – *hiányoznak a nyelvis virágok*. Nevét szürkésfehéren molyhos leveleiről kapta, amelyek lándzsás alakúak. A hozzá leginkább hasonló, szintén csak csöves virágokból álló virágzatú hazai őszirózsafaj, az *aranyfűrt* (*Aster linosyris*) vékony, szálas levelei viszont kopaszok.

Hazai előfordulása már két évszázaddal ezelőtt is kuriózumnak számított, erre utal az, hogy az idős *Kitaibel Pál* levélben hívja fel a Tokajba látogató majdani botanikaprofesszor, *Sadler József* figyelmét arra, hogy növényünket ott a helybeli gyógyszerész segítségével megtalálhatja és begyűjtheti. A növény fokozottan védett, augusztus végétől októberig virágzik, természetvédelmi értéke 30 000 Ft.

Szöveg és kép:
MOLNÁR V. ATTILA

■ A mesék kertjében, annak is a kellős közepén áll a *magyarság életfája*. Egy hatalmas, 8 méter magas, 85 centiméter törzsátmérőjű, háromágú kocsányos tölgy. Tízezer levéllel, törzsén 20 négyzetméternyi mohával. A fa lehetne akár igazi is, de ez egy különleges módon készített másolat. Körötte szelíd őzek, szarvasok, barnamedve, vadmacska, farkas, aranybak, vaddisznó, uhu, haragos sikló, kormorán, fülemüle, egerészölyv, egy fatörzsben pedig darázsfaszek. Odébb ásványok és drágakövek csillognak. Sárkányok meresztek ijesztő fogukat. Bányamanó világítja meg az utat. Így jutunk el az emberlakta vidékre. Az Árpád-kori faluba, a korabeli temetkezési helyre. Történelmi növények, veszélyeztetett fajok közé.

A Magyar Természettudományi Múzeum

Aki a világot szereti – A Kárpát-medence természeti kincsei

című, két évig látogatható *millenniumi kiállításán* együtt van tudomány, művészet és ökológia. Mindaz a természeti kincs, amely a mesékben, mondákban, legendákban, irodalomban, művészi alkotásokban és a népdalokban is jelen van, tetéztve természettudományos magyarázatokkal, ám világosan, játékosan előadva. Az élettelen és az élővilág, a mesék, és a meséket kitaláló embernek a világa elevenedik meg itt a tudomány pontosságával, a gyermekek számára is élvezhető módon. A tudományos gyűjteményekben őrzött tárgyak és kizárólag erre a kiállításra készített rekonstrukciók segítségével elevenedik meg a mondanébeli természet. A múzeum valamennyi tára – az *Állattár*, a *Növénytár*, az *Ásvány- és Kőzettár*, az *Embertani tár*,

LÁTOGATÓBAN

a *Föld- és az Őslénytani tár* – a maga legnevezetesebb magyar vonatkozású anyagát mutatja be ezen a nem mindennapi kiállításon.

Az életfát körülölelő, festett – tájakat, erdőket és folyópartokat ábrázoló – falakkal körülvett térben sétálva elsőül egy sziklafalba vájt falfülkében a Szent Korona ékköveinek ásványait csodálhatjuk meg. Tovább lépve egy kincsesbányában találjuk magunkat, fluoreszkáló ásványok között. A gyermekek egy szűk lyukú falon, a felnőttek ezt megkezdve juthatnak a középkori Európát idéző „állatkertbe”, ahol igazi sárkányokat, alsárkánycsontokat és valódi ősmaradvány-rekonstrukciókat nézhetnek meg. A cseppkövekkel keregetett *barlang* három részre oszlik. Az egyikben a népi legendák állatainak – sárkányoknak, barlangi medvének, gyapjas orrszarvúnak – a csontjaival szem-

besülünk. Ott van a leghíresebb magyarországi foszszília, a 210–230 millió évvel ezelőtt, a hazánk területét akkoriban borító tengerben élő *Kavicsfogó álteknő* (*Placochelys placodonta*) másolata is. A második egység a hajdani városkapuk felett függő óriáscsontokat mutatja be győri és pásztói mamutcsontok kíséretében. A harmadik tárgykör a magyar történelemhez fűződő legendákból áll. *Szent László pénze* az a 40–50 millió éves *óriási egysejtű*, amely-

nek 1 méteresre felnagyított másolata jól példázza, honnan erednek a természeti mondák.

Árpád-kori életkép – őseinknek tudományos hitelességgel rekonstruált arcmaisaival. *Temetkezési szokások*, ásatási rajzokkal illusztrálva. Öt életnagyságú, régészeti ásatások alapján rekonstruált férfi- és nőalak, ruhalelet alapján készült öltözetben. Egy ezer évvel ezelőtti falu, veremházzal, ménésével, állataival, mezőgazdaságával.

Látványos herbárium jellegzetesen magyar virá-

gokkal (úgy hús-harminc faj lehet) mint amilyen a Boldogasszony papucsja és a Magyar nőzirom, vagy amilyen a sztyeppékről és az Alpokból az ország területére leereszkedő számos növény meg az olyan maradványnövény, mint a jégkori Tőzegeper meg a többi más – különleges, nálunk honos – növénynek a gyűjteménye. És itt vannak az endemikus (bennszülött) állatfajok, köztük a veszélyeztetett fajok tárlói is.

K. M.